

RZO – advies inzake Leerstoel Psychotraumatologie

Inleiding

In de vergadering van de Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) van 20 mei 2008 zijn ter advisering twee documenten aan de orde geweest met betrekking tot de instelling van een leerstoel met de werktitel “Biologisch - medische Psychiatrische aspecten van Psychotrauma’s en Psychotraumatologie”, te weten:

- document “ Bespreekpunten voor een leerstoelomschrijving voor een hoogleraar “Biologische - medische Psychiatrische aspecten van Psychotrauma’s en Psychopathologie”
- document “ Bespreekpunten ten behoeve van de Overeenkomst voor de leerstoel “Biologisch- medische Psychiatrische aspecten van psychotrauma’s en Psychotraumatologie” tussen het UMCU en de Stichting Psychotraumatologie van militaire, burger- en geweldgetroffenen (Stichting PMBG).

Beide documenten zullen worden gebruikt om het gesprek aan te gaan met het UMCU. Dit moet vervolgens leiden tot het opstellen van een definitief structuurrapport en een overeenkomst tussen het UMCU en de Stichting PMBG.

De Raad heeft begrepen, dat het in tegenstelling tot eerdere berichten niet meer gaat om een bijzonder hoogleraarschap, maar om een ordinariaat. Het UMCU schrijft haar eigen structuurrapport en beide aangeleverde documenten dienen om de wensen van Defensie in dat rapport verwoord te krijgen. De Raad heeft met belangstelling kennis genomen van de inhoud van beide documenten en plaatst daarbij de volgende kanttekeningen
De discussie binnen de Raad heeft zich toegespitst op twee hoofdthema’s.

In de eerste plaats heeft de Raad zich afgevraagd of de keuze voor een medisch-biologische invalshoek bij de invulling van de leerstoel recht doet aan de doelstellingen van het wetenschappelijk MGGZ-onderzoek bij Defensie en of door deze keuze de wat naar de mening van de Raad de primaire doelstelling van dit onderzoek zou moeten zijn: het vergaren van kennis over preventie en diagnostiek, begeleiding en therapie met betrekking tot *uitzendinggerelateerde* traumatische klachten, wordt gehonoreerd.

Voorts heeft de Raad zich gebogen over de vraag of de RZO binnen de gegeven constructie in staat is zijn taken en bevoegdheden met betrekking tot het wetenschappelijk MGGZ – onderzoek te vervullen.

Volgens de instellingsbeschikking van de RZO “*adviseert de Raad, gevraagd en ongevraagd, de Staatsecretaris van Defensie ten aanzien van (de richting van) het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van aandoeningen gerelateerd aan uitzendingen en draagt zorg voor en bewaakt de noodzakelijke convergentie tussen de onderzoeken*”.

De leerstoelomschrijving, de doelgroepen en de doelstelling

Bij aanvang van de discussie in de Raad over de aangeleverde documenten heeft de Raad zich - om de eigen positie in de praktijk helder te krijgen - door de directeur MGGZ, de kol-arts C.IJzerman, laten informeren over de verhouding tussen de aan te stellen hoogleraar en het hoofd Onderzoekscentrum van de Militaire Geestelijke Gezondheidszorg, de Kol-arts dr. E.Vermetten. De Raad heeft begrepen dat, hoewel die inbedding niet helder uit de omschrijving van de leerstoel blijkt, de aan te stellen hoogleraar de leiding over het onderzoek van het Onderzoekscentrum zal overnemen. De aansturing van de hoogleraar zal gezamenlijk door de Divisie Hersenen van het UMCU en Defensie plaatsvinden en Defensie zal zich daarbij laten adviseren door de RZO.

De Raad constateert, dat in de *leerstoelomschrijving* blijkbaar de keuze is gemaakt voor een medisch-biologische benadering van psychotraumata, maar dat uit het stuk nergens blijkt wat die keuze voor Defensie toevoegt. Defensie werkt samen met de experimenteel klinisch psychologische onderzoekslijn naar psychotrauma van de Universiteit van Utrecht (Engelhard/Van den Hout) en met een klinisch- psychologische onderzoekslijn onder leiding van prof. R. Kleber (Klinische en Gezondheidspsychologie /UVU). De nieuw te vormen leerstoel moet kennelijk het gat opvullen op het gebied van biologisch psychiatrisch onderzoek. In deze niche is gekozen voor een medisch-biologische benadering. Zo de Raad die keuze al zou willen volgen, hij blijft van mening dat deze in het document beter onderbouwd en beargumenteerd zou moeten worden.

De Raad hecht dan ook meer waarde aan een zorgvuldige positionering van de leerstoel in het landschap van onderzoek naar psychotraumata dan aan een woordenrijke leerstoelomschrijving als de onderhavige. Het rapport kan korter, eenduidiger en bondiger. Samenwerkingsverbanden hoeven minder te worden opgeklopt, kunnen zelfs achterwege blijven.

Een punt van kritiek van de Raad is ook, dat in dit document niet lijkt te worden uitgegaan van een vraagstelling (van Defensie) maar van onderzoeksmogelijkheden en - methoden, van mogelijkheden om bij mensen naar binnen te kijken, terwijl er in de geneeskunde een lange wetenschappelijke traditie bestaat om eerst een vraagstelling te formuleren en vervolgens te trachten daar een antwoord op te vinden. Een promotieonderzoek gaat vandaag de dag uit van die premisse. De kracht van de wetenschap is immers de vraagstelling. De omgekeerde benadering kan licht leiden tot hobbyisme. Ter illustratie wijst de Raad op een opmerking op blz. 5 van het document, waar wordt vermeld, dat op een bepaald onderzoeksterrein nog vele vragen open zijn. De hieraan voorafgaande vraag had naar de mening van de Raad moeten zijn hoe PTSS en LOK ontstaan. Met betrekking tot de ontstaanswijze zouden vervolgens deelvragen geformuleerd moeten worden en voor de beantwoording van die deelvragen kan gebruikmaking van neuroimaging of andere onderzoeksvormen gewenst zijn.

Doelgroepen en primaire doelstelling. Wat de doelgroepen betreft, mist de Raad node de link met de veteranen en moet naar de mening van de Raad de primaire doelstelling van het onderzoek zijn: het vergaren van kennis over preventie, diagnostiek, begeleiding en therapie met betrekking tot *uitzendinggerelateerde* traumatische ervaringen. Het woord "uitzendinggerelateerd" ontbreekt voornamelijk in het hele document. Dat maakt dat het stuk zeer algemeen is en dat daardoor een wezenlijke relatie met Defensie en de Defensiedoelstellingen van wetenschappelijk MGGZ-onderzoek ontbreekt. De Raad is dan

ook van mening, dat het document zou moeten uitgaan van een uitgezonden militair of veteraan met klachten.

Centraal moet de vraag staan hoe militairen in werkelijke dienst, veteranen en (andere) geweldgetroffenen het beste evidence-based kunnen worden onderzocht, behandeld en begeleid ingeval zij klachten ondervinden gerelateerd aan uitzendingen.

Tot slot van het commentaar op het eerste document, merkt de Raad op dat op blz. 13 daarvan in de lijst van Geraadpleegde personen de naam voorkomt van de voorzitter van de RZO. Geheel ten onrechte. Zij heeft aan de oorspronkelijke samensteller van de structuurnota laten weten het niet juist en in strijd te achten met haar onafhankelijk positie om eerst te adviseren over de inhoud van de structuurnota en daarover vervolgens de Staatssecretaris te adviseren

De overeenkomst voor de leerstoel met UMCU

Vervolgens kwam de vraag aan de orde of de onderwerpen die het document met de bespreekpunten bevat de invloed van de Raad op de leerstoel en het onderzoek voldoende borgen. De Raad constateert dat er slechts sprake is van een indirecte borging doordat Defensie en de Stichting Centrum '45 samen een stichting vormen. Deze Stichting is de gesprekspartner van het UMCU.

In het document betreffende de overeenkomst (blz. 5) zijn er voor de korte termijn tenminste drie momenten waarop de Stichting PMBG behoefte heeft aan invloed: bij het opstellen van het (definitieve) structuurrapport, bij de selectie van de hoogleraar in de benoemings-adviescommissie (BAC) en waar het gaat om de inhoud van het onderzoek met relevantie naar de doelgroepen. Over de structurele invloed door middel van de stemverhouding binnen de Stichting PMBG nadat de leerstoel is ingesteld, moet door Defensie nog worden onderhandeld. En ten slotte zullen twee leden van de Raad van Bestuur van de Stichting PMBG in het curatorium dat aan de leerstoel is gekoppeld, worden opgenomen.

De Raad is van mening dat voornoemde drie invloedsmomenten van de Stichting PMBG voor de korte termijn ook momenten zijn waarop de RZO zijn invloed moet kunnen uitoefenen.

Voor het eerste moment dienen de bovenstaande kanttekeningen bij het document over de *leerstoelomschrijving*.

Wat de *selectie* van de aan te trekken hoogleraar betreft, is al eerder met Defensie afgesproken dat de RZO daarover advies zal geven. Het is niet ongebruikelijk dat faculteiten over de benoeming van een hoogleraar zusterfaculteiten raadplegen. De Raad adviseert Defensie in dit geval te bedingen dat het UMCU de RZO om advies vraagt zodra het voorstel tot benoeming gereed is.

De invloed die de RZO kan uitoefenen waar het gaat om de *inhoud* van het onderzoek met relevantie naar de doelgroepen is ook zeer indirect en kan alleen maar effect hebben als Defensie met de Stichting PMBG afspraken maakt waardoor de Raad - wil hij zijn taken kunnen uitvoeren – in staat wordt gesteld invloed uit te oefenen binnen de Stichting PMBG. De wijze waarop de Raad zich dat voorstelt, valt buiten het kader van dit advies. De Raad spreekt in september verder over het wetenschappelijk onderzoek en de manier waarop hij

zijn advieswerk op dat terrein wil kunnen doen, alsmede over de taakverdeling tussen de Raad en de Programma-adviescommissie Onderzoek. Hij zal daarover daarna in overleg treden met Defensie

Ook via het *curatorium* kan invloed worden uitgeoefend. De Raad beveelt de Staatssecretaris aan om een van de plaatsen in het curatorium te laten bezetten door een wetenschappelijk zwaargewicht in personele unie met een lid van de RZO. Het is van het grootste belang, dat de nieuw aan te stellen hoogleraar in het belang van militairen in werkelijke dienst en veteranen wetenschappelijk afgerekend kan worden. Vanuit het curatorium dient dan ook rapportage plaats te vinden aan de Raad.

Wat de aanstellingsduur van de hoogleraar betreft, adviseert de Raad een duur voor *bepaalde* tijd. De Raad denkt aan vijf jaar, hetgeen meer en meer gebruikelijk wordt in Nederland, met jaarlijkse rapportage en een evaluatie na afloop van deze periode.

Ten slotte: de Raad heeft Defensie al eerder geadviseerd de leerstoel in te passen in Europees verband en deze te stofferen met een *aio*. De Raad denkt daarbij aan een constructie waarbij Defensie bereid moet zijn een junior onderzoeker aan de hoogleraar toe te voegen op voorwaarde dat de RZO het project inhoudelijk goedkeurt (via de gebruikelijke RZO - procedures, waaronder advisering door de Programma-adviescommissie Onderzoek),

Conclusies en aanbevelingen

De leerstoelomschrijving

Resumerend kan worden gesteld dat in het document inzake de leerstoelomschrijving naar de mening van de Raad de keuze voor een biologisch- psychiatrische leerstoel niet overtuigend wordt beargumenteerd en onderbouwd. Het document heeft de Raad er nog niet van kunnen overtuigen dat dit soort onderzoek de beste bijdrage is die Defensie aan de zorg voor uitgezonden militairen en veteranen met klachten na uitzending kan leveren tegen de achtergrond van wat er op dit gebied wetenschappelijk in de rest van de wereld gebeurt. Een betere argumentatie en onderbouwing hiervoor zijn essentieel.

De Raad wil hier overigens nog wel een keer onderstrepen dat hij (de bijdrage aan) de instelling van een leerstoel door Defensie toejuicht en ziet als een van de uitingen van erkenning van de problemen waarmee actief dienenden en veteranen na uitzending te maken kunnen krijgen. Maar het onderzoek dient naar de mening van de Raad dan wel specifiek gericht te zijn op de noden en behoeften van de doelgroepen, d.w.z. op de verbetering van preventie, diagnostiek, behandeling en re-integratie van psychische stoornissen van militairen en burgers ten gevolge van blootstelling aan oorlogsgeweld of daarmee gelijk te stellen gebeurtenissen.

Voorts schiet het document naar de mening van de Raad in deze vorm te kort op de volgende concrete punten:

1. Nergens wordt gerefereerd aan het begrip “uitzendinggerelateerd”, waardoor aan het stuk een wezenlijke relatie met Defensie en de defensiedoelstellingen van wetenschappelijk MGGZ-onderzoek in relatie tot uitgezonden militairen en veteranen ontbreekt.
2. Het stuk geeft een onduidelijk beeld van de situering van de leerstoel in het landschap van onderzoek naar psychotraumata
3. Het is een opsomming van de onderzoeksmethoden die kunnen worden ingezet zonder dat er een heldere vraagstelling aan ten grondslag ligt, terwijl dat naar de mening van de Raad omgekeerd zou moeten zijn. Vragen die aan de leerstoel worden gesteld moeten leidend zijn voor de vorm en onderzoeksmethoden van het in te zetten onderzoek.
4. Het kan allemaal aanzienlijk korter, eenduidiger en bondiger. Samenwerkingsverbanden hoeven minder te worden opgeklopt, kunnen zelfs achterwege blijven.

De Raad beveelt aan het document op deze punten bij te stellen.

De overeenkomst

Met betrekking tot de overeenkomst voor de leerstoel met het UMCU is de Raad van mening dat de invloed van de Raad op de leerstoel nog onvoldoende en te indirect is geborgd wil de Raad zijn taken kunnen waarmaken. Hij adviseert de Staatssecretaris dan ook de volgende regelingen te treffen bij de drie invloedsmomenten die de Stichting PMBG heeft, te weten de opstelling van het structuurrapport, de selectie van de hoogleraar in de benoemingsadviescommissie en waar het gaat om de inhoud van het onderzoek relevant voor de doelgroepen:

- het overnemen van de aanbevelingen in dit advies ten aanzien van de leerstoelomschrijving
- bij het UMCU te bedingen dat de RZO om advies wordt gevraagd zodra het voorstel tot benoeming gereed is
- een van de plaatsen in het curatorium te laten bezetten door een wetenschappelijk zwaargewicht in personele unie met een lid van de RZO
- de hoogleraar aan te stellen voor een periode van vijf jaar, met jaarlijkse rapportage en een evaluatie na afloop van deze periode
- een aio aan de hoogleraar toe te voegen op voorwaarde dat de RZO het project inhoudelijk goedkeurt (via de gebruikelijke RZO - procedures, waaronder advisering door de Programma-adviescommissie).

“De Zwaluwenberg”, Hilversum
Juni 2008